

Białystok, 8.04.2022

mgr Katarzyna Klewinowska
Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Filologiczny
Kolegium Literaturoznawstwa

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Drogi twórcze kobiet na przełomie XIX i XX wieku – Maria Krzymuska i jej córki to rozprawa, która przedstawia szczegółowo opracowane biografie oraz spuściznę literacką, publicystyczną i krytyczną autorek z rodziny Krzymuskich, z uwzględnieniem szlaków twórczych kobiet na przełomie XIX i XX wieku. Okres ten skrywa w sobie wiele tajemnic, nie są znane fakty biograficzne niektórych twórców, nie wszystkie utwory zostały precyzyjnie przeanalizowane. Badania naukowe ostatnich lat coraz więcej wnoszą informacji na ten temat w historię literatury. Nowe monografie wypełniają braki, dzięki temu obraz epoki staje się pełniejszy.

Istotne w niniejszej rozprawie okazało się wyjaśnienie, co znaczyło być kobietą tworzącą lub zajmującą się krytyką literacką na przełomie wieków, przede wszystkim na przykładzie rodziny Krzymuskich.

W pierwszym rozdziale został poruszony właśnie ten zakres tematyczny. Okazało się, że udzielenie odpowiedzi na fundamentalne pytania, dotyczące problemów podejmowanych przez początkujące literatki, to klucz do dalszych badań i analiz publikacji Marii Krzymuskiej, Julii Kisielewskiej i Marii Iwanowskiej (Theresity). Zastanawiającą kwestią było znaczenie pracy literackiej zarówno dla samych pisarek, jak i dla literatury polskiej.

Drugi rozdział niniejszej rozprawy przedstawia biografie kobiet z rodziny Krzymuskich. Opracowanie biografii potwierdziło zamiłowanie do literatury prawie wszystkich jej członków. Rozdział ten zawiera informacje o wszystkich dzieciach Marii i Stanisława Krzymuskich, choć szczegółowo zostały opracowane tylko losy córek: Julii, Anny, Theresity i Stanisławy. O synach Marii Krzymuskiej wspomniano przy okazji omówienia sylwetki twórczej matki - autorki *Studiów literackich*. Zebrano i uporządkowano wszystkie, dotychczas znane, informacje biograficzne. Pojawiły się tu również liczne

fotografie przedstawiające członków rodziny Krzymuskich. Priorytetem okazała się próba dokładnego ustalenia faktów biograficznych matki – Marii Krzymuskiej i córki – Marii Krzymuskiej Iwanowskiej. Wielokrotnie w niniejszej rozprawie pojawiła się informacja, że ze względu na zbieżność imion i nazwisk matki i córki, czasem nie były one od siebie odróżniane. Dokładne ustalenie biografii przyczyniło się niewątpliwie do uporządkowania i poprawnego przypisania dzieł odpowiedniej autorce.

W kolejnych trzech rozdziałach zaprezentowano rezultaty badań nad twórczością, krytyką i publicystyką kolejno: Marii Krzymuskiej, Julii Kisielewskiej i Marii Krzymuskiej – Iwanowskiej. To najobszerniejsze rozdziały przedstawiające analizy i interpretacje twórczości poszczególnych autorek, oparte na ich publikacjach i literaturze przedmiotowej. Spuścizna Marii Krzymuskiej została opracowana w całości. Przeanalizowano *Studia literackie* oraz inne artykuły, ówczesnie publikowane przez autorkę lub jej spadkobierczynię (córki). Przeanalizowane zostały również prace, których dotyczyła kwestia błędnego przypisania autorstwa. Rozdział poświęcony twórczości krytycznej i publicystyce Julii Kisielewskiej to najobszerniejszy fragment rozprawy. Głównym powodem była niewątpliwie niezwykle obszerna jej spuścizna jako krytyczki, autorki podręczników i publicystki. Była ona autorką ponad stu pięćdziesięciu artykułów i kilkunastu podręczników. Zastosowana w niniejszej rozprawie klasyfikacja tematów, którymi zajmowała się Kisielewska, pokazała szeroki wachlarz jej zainteresowań.

Szczegółowe badania nad twórczością Theresity to kolejny rozdział rozprawy. W przypadku badań nad *Stygmatem* interesująca okazała się konstrukcja cyklu, a przede wszystkim jego tematyka. Splot głębokich porывów religijnych i zmysłowych namiętności sugestywnie oddaje młodopolską problematykę relacji między duchem i ciałem. Z podobnym kręgiem zagadnień spotykamy się w powieści *U źródeł*, traktowanej jako powieść autobiograficzna, uobecniał się on również w innych publikacjach pisarki. Interesująca przy ocenie dorobku krytycznoliterackiego okazała się analiza artykułu *In questa tomba oscura*.

Podsumowaniem rozważań stał się rozdział ostatni niniejszej rozprawy, który ukazuje różnice i podobieństwa w pracy literackiej matki i córek oraz wyjaśnia pewne kwestie dotyczące autorstwa tekstów dotychczas błędnie przypisywanych. Występuje dość wyraźna różnica pokoleniowa w publikacjach Krzymuskich - córki odważniej wypowiadały się w kwestiach emancypacji kobiet i równouprawnienia. Mobilizowały kobiety do podjęcia pracy zarobkowej (Julia Kisielewska) oraz ukazywały erotyzm (u Theresity), a jednocześnie silną potrzebę zwrócenia uwagi na kobietę jako postać duchową. Okazała się ona nie tylko matką,

żoną, córką i gospodynią domową. W pracach Krzymuskich wyraźnie widać kobietę silną, przedsiębiorczą, gotową do pracy i zaangażowaną, która potrafiła pogodzić swoje obowiązki domowe z rolą pisarki lub publicystki czy krytyczki. Właśnie takie portrety pozostawiły po sobie matka i siostry Krzymuskie. Warto zaznaczyć, że matka miała dużo trudniejszą sytuację. Między dwoma pokoleniami nastąpił właściwie przełom; w pokoleniu matki krytyczek literackich było niewiele, w pokoleniu córek o wiele więcej kobiet podjęło zarówno pracę krytyczek, jak i pisarek czy poetek.

Badania naukowe pozwoliły zatem przygotować pierwszą monografię poświęconą zapomnianym autorkom. Rozprawa jest więc pewnym uzupełnieniem i poszerzeniem badań historyczno-literackich.

Wydaje się, że cele postawione w niniejszej rozprawie zostały zrealizowane. Krzymuskim niewątpliwie należy się pamięć ze względu na dorobek krytyczny, literacki i publicystyczny, który po sobie pozostawiły. „Zapomniane głosy”, które rozbrzmiewały ponad sto lat temu, powinny pozostać w pamięci potomnych.

Katarzyna Kłewińska